

NÕUKOGU SOOVITUS,**9. juuli 2019,****milles käsitletakse Rumeenia 2019. aasta riiklikku reformikava ja esitatakse nõukogu arvamus Rumeenia 2019. aasta lähenemisprogrammi kohta**

(2019/C 301/23)

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 121 lõiget 2 ja artikli 148 lõiget 4,

võttes arvesse nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrust (EÜ) nr 1466/97 eelarveseisundi järelevalve ning majanduspoliitika järelevalve ja kooskõlastamise tõhustamise kohta, ⁽¹⁾ eriti selle artikli 9 lõiget 2,võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. novembri 2011. aasta määrust (EL) nr 1176/2011 makromajandusliku tasakaalustamatuse ennetamise ja korrigeerimise kohta, ⁽²⁾ eriti selle artikli 6 lõiget 1,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni soovitusi,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi resolutsioone,

võttes arvesse Euroopa Ülemkogu järeldusi,

võttes arvesse tööhõivekomitee arvamust,

võttes arvesse majandus- ja rahanduskomitee arvamust,

võttes arvesse sotsiaalkaitsekomitee arvamust,

võttes arvesse majanduspoliitika komitee arvamust

ning arvestades järgmist:

- (1) Komisjon võttis 21. novembril 2018 vastu iga-aastase majanduskasvu analüüsi, mis tähistab majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta (2019) algust. Selles võeti nõuetekohaselt arvesse Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni poolt 17. novembril 2017 välja kuulutatud Euroopa sotsiaalõiguste sammast. Euroopa Ülemkogu kiitis 21. märtsil 2019 heaks iga-aastases majanduskasvu analüüsis esitatud prioriteedid. Samuti võttis komisjon 21. novembril 2018 määruse (EL) nr 1176/2011 alusel vastu häiremehhanismi aruande, milles nimetati Rumeeniat ühe liikmesriigina, kelle olukorda tuleb põhjalikult analüüsida.

⁽¹⁾ EÜT L 209, 2.8.1997, lk 1.

⁽²⁾ ELT L 306, 23.11.2011, lk 25.

- (2) 27. veebruaril 2019 avaldati 2019. aasta aruanne Rumeenia kohta. Selles hinnati Rumeenia edusamme nõukogu poolt 13. juulil 2018 vastu võetud riigipõhiste soovitude ⁽³⁾ täitmisel, varasematel aastatel vastu võetud riigipõhiste soovitude järelmeetmeid ja Rumeenia edusamme strateegia „Euroopa 2020“ riiklike eesmärkide suunas liikumisel. See sisaldas ka vastavalt määruse (EL) nr 1176/2011 artiklile 5 tehtud põhjalikku analüüsi, mille tulemused avaldati samuti 27. veebruaril 2019. Komisjon järeldas oma analüüsi põhjal, et Rumeenias esineb makromajanduslik tasakaalustamatus. Eelkõige on haavatavus seotud kulupõhise konkurentsivõime vähenemise ja jooksevkonto puudujäägi suurenemisega ekspansiivne eelarvepoliitika ja ettearvamatute ettevõtluskeskkonna kontekstis. Hiljutised seadusandlikud algatused ohustavad finantssektori toimimist ja võivad kahjustada erasektori investeringuid.
- (3) Rumeenia esitas 9. mail 2019 oma 2019. aasta riikliku reformikava ja 8. mail 2019 oma 2019. aasta lähenemisprogrammi. Selleks et võtta arvesse kõnealuste dokumentide omavahelisi seoseid, hinnati neid ühel ja samal ajal.
- (4) Asjaomaseid riigipõhiseid soovitusi on võetud arvesse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide 2014.–2020. aasta programmide koostamisel. Nagu on ette nähtud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 ⁽⁴⁾ artikliga 23, võib komisjon juhul, kui on vaja toetada asjaomaste nõukogu soovitude rakendamist, nõuda, et liikmesriik vaataks läbi oma partnerluslepingu ja asjaomased programmid ning teeks nende muutmise ettepanekud. Suunistes, kuidas rakendada meetmeid Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide tõhususe sidumiseks usaldusväärse majandusjuhtimisega, esitas komisjon täiendavad üksikasjad selle kohta, kuidas ta kõnealust sätet kavatseb kasutada.
- (5) Rumeenia suhtes kohaldatakse praegu stabiilsuse ja kasvu pakti ennetuslikku osa. Valitsus plaanib oma 2019. aasta lähenemisprogrammis saavutada 2019. aastal valitsemissektori nominaalse eelarvepuudujäägi 2,8 % sisemajanduse koguproduktist (SKP) ning vähendada seda 2022. aastaks järk-järgult 2,0 %-le SKPst. Ümberarvutatud struktuurset eelarvepositsioonist ⁽⁵⁾ nähtub, et keskpika perioodi eelarve-eesmärki, milleks on struktuurne eelarvepuudujääk 1 % SKPst, ei ole kavas saavutada programmiperioodi jooksul. Lähenemisprogrammi kohaselt peaks valitsemissektori võla suhe SKPsse jääma 2022. aastaks alla 40 %. Nende eelarveprognooside aluseks olev makromajanduslik stsenaarium on optimistlik. Kavandatud eelarvepuudujäägi eesmärkide saavutamiseks võetavaid meetmeid ei ole piisavalt täpselt kirjeldatud.
- (6) 22. juunil 2018 leidis nõukogu kooskõlas aluslepingu artikli 121 lõikega 4, et Rumeenias esines 2017. aastal oluline kõrvalekalle keskpika perioodi eelarve-eesmärgi saavutamiseks vajalikust kohandamiskavast. Kindlaks tehtud märkimisväärse kõrvalekalde tõttu esitas nõukogu 22. juunil 2018 soovitus, ⁽⁶⁾ soovitades Rumeenial võtta vajalikud meetmed tagamaks, et valitsemissektori esmaste netokulude ⁽⁷⁾ nominaalne kasvumäär ei ületa 2018. aastal 3,3 % ja 2019. aastal 5,1 %, mis vastab mõlemal aastal aastasele struktuursele kohandusele 0,8 % SKPst. 4. detsembril 2018 võttis nõukogu vastu otsuse (EL) 2018/2020, ⁽⁸⁾ millega tehti kindlaks, et Rumeenia ei olnud võtnud nõukogu 22. juuni 2018. aasta soovitus järgimiseks tõhusaid meetmeid, ja esitas läbivaadatud soovitus ⁽⁹⁾. 4. detsembri 2018. aasta soovitus palus nõukogu Rumeenial võtta vajalikud meetmed tagamaks, et valitsemissektori esmaste netokulude nominaalne kasvumäär ei ületa 2019. aastal 4,5 %, mis vastab aastasele struktuursele

⁽³⁾ ELT C 320, 10.9.2018, lk 98.

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320).

⁽⁵⁾ Tsükliliselt kohandatud eelarvepositsioon, milles ei ole arvesse võetud ühekordseid ja ajutisi meetmeid ning mille komisjon on ümber arvanud ühiselt kokku lepitud meetodika kohaselt.

⁽⁶⁾ Nõukogu 22. juuni 2018. aasta soovitus, mis esitatakse eesmärgiga korrigeerida Rumeenias oluline kõrvalekalle keskpika perioodi eelarve-eesmärgi saavutamiseks nõutavast kohandamiskavast (ELT C 223, 27.6.2018, lk 3).

⁽⁷⁾ Valitsemissektori esmased netokulud saadakse, kui valitsemissektori kogukuludest arvatakse maha intressikulud, liidu programmidele tehtavad kulutused, mis kaetakse täielikult liidu fondide tuludest, ja kaalutusõigusevälised muudatused töötuskindlustushüvitise kuludes. Valitsemissektori rahastatud kapitali kogumahutused põhivarasse on jaotatud nelja aasta peale. Kaalutusõigusel põhinevad tulumeetmed või õigusaktide kohane tulude suurendamine arvatakse sisse. Ühekordsed tulu- ja kulumeetmed arvatakse välja.

⁽⁸⁾ Nõukogu 4. detsembri 2018. aasta otsus (EL) 2018/2020, millega tehakse kindlaks, et Rumeenia ei ole võtnud nõukogu 22. juuni 2018. aasta soovitus järgimiseks tõhusaid meetmeid (ELT L 323, 19.12.2018, lk 16).

⁽⁹⁾ Nõukogu 4. detsembri 2018. aasta soovitus, mis esitatakse eesmärgiga korrigeerida Rumeenias oluline kõrvalekalle keskpika perioodi eelarve-eesmärgi saavutamiseks nõutavast kohandamiskavast (ELT C 460, 21.12.2018, lk 1).

kohandusele 1,0 % SKPst. 14. juunil 2019 võttis nõukogu vastu otsuse (EL) 2019/1002, ⁽¹⁰⁾ millega tehti kindlaks, et Rumeenia ei olnud võtnud nõukogu 4. detsembri 2018. aasta soovitusel järgimiseks tõhusaid meetmeid. Peale selle leiti 2018. aasta andmetele tuginedes, et Rumeenia kaldus 2018. aastal soovitatud kohandusest märkimisväärselt kõrvale. Kooskõlas aluslepingu artikli 121 lõikega 4 ja määruse (EÜ) nr 1466/97 artikli 10 lõikega 2 saatis komisjon 5. juunil 2019 Rumeeniale hoiatuse selle kohta, et 2018. aastal täheldati märgatavat kõrvalekaldumist keskpika perioodi eelarve-eesmärgi saavutamiseks nõutavast kohandamiskavast. 14. juunil 2019 võttis nõukogu vastu uue soovitusel, ⁽¹¹⁾ milles kinnitati, et Rumeenia peab võtma vajalikud meetmed tagamaks, et valitsemissektori esmaste netokulude nominaalne kasvumäär ei ületa 2019. aastal 4,5 %, mis vastab aastasele struktuursele kohandusele 1,0 % SKPst. Komisjoni 2019. aasta kevadprognoosi kohaselt on oht, et 2019. aastal kaldutakse sellest soovitusel kõrvale.

- (7) Oma 14. juuni 2019. aasta soovitusel soovitas nõukogu Rumeenial võtta vajalikud meetmed tagamaks, et valitsemissektori esmaste netokulude nominaalne kasvumäär ei ületa 2020. aastal 5,1 %, mis vastab aastasele struktuursele kohandusele 0,75 % SKPst. Komisjoni 2019. aasta kevadprognoosi kohaselt ja eeldusel, et poliitikat ei muudeta, on oht, et 2020. aastal kaldutakse sellest nõudest kõrvale. Lisaks prognoositakse komisjoni 2019. aasta kevadprognoosis, et 2019. ja 2020. aastal ületab valitsemissektori eelarve puudujääk aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst. Üldiselt on nõukogu seisukohal, et võttes arvesse tugevasti halvenevat eelarveväljavaadet, on stabiilsuse ja kasvu paketi sätete täitmiseks vaja alates 2019. aastast võtta märkimisväärsed lisameetmed, kooskõlas nõukogu 14. juuni 2019. aasta soovitusel, et korrigeerida täheldatud märkimisväärne kõrvalekalle keskpika perioodi eelarve-eesmärgi saavutamiseks nõutavast kohandamiskavast.
- (8) Rumeenia eelarve kavandamisel eiratakse sageli riikliku eelarveraamistiku nõudeid. Riikliku struktuurse eelarvepuudujäägi reegli kohaselt tuleb järgida keskpika perioodi eelarve-eesmärki, milleks on struktuurne puudujääk kuni 1 % SKPst, või sellele läheneda. 2016. aastal kaldus Rumeenia keskpika perioodi eelarve-eesmärgist kõrvale ega ole seda sellest ajast alates järginud, mis on vastuolus riikliku eelarvepuudujäägi reegluga. 2018. aasta sügisel vastu võetud kaks 2018. aasta eelarve muudatust kaldusid taas kord kõrvale mitmest lisanõudest, mille kohaselt ei tohi eelarvepuudujääki ja kulude ülemmäära jooksva eelarveaasta jooksul suurendada. Ka 2019. aasta eelarve, mille valitsus võttis vastu 2019. aasta veebruaris ja mille parlament kiitis heaks märtsis, ei järgi mitut eelarvereglit, sealhulgas struktuurse eelarvepuudujäägi reeglit. Lisaks ei saanud ametiasutused, nagu ka varasematel aastatel, parlamendile seadusjärgseks tähtjaks (august) keskpika perioodi eelarvestrateegia ajakohastatud versiooni, kahjustades seega tema suunavat rolli. Nagu varasematel aastatel, ei järginud ametiasutused ka nõuet allkirjastada avaldus selle kohta, et 2019. aasta eelarve ja eelarvestrateegia on kooskõlas eelarvereglite ja eelarvepoliitilise vastutuse põhimõtetega.
- (9) Maksukuulekus on endiselt puudulik. Käibemaksu puhul on erinevus teoreetiliselt eeldatava ja tegelikult kogutava tulu vahel endiselt väga suur. Suur varimajandus kujutab endast täiendavat probleemi maksukuulekuse valdkonnas, samas kui deklareerimata töö kõrge taseme tõttu jääb riigieelarvesse laekumata märkimisväärsel hulgal vahendeid. Lisaks hõlbustab sularahamaksete suur osakaal maksudest kõrvalehoidumist. Rumeenia saavutas eelmisel aastal piiratud edu korduva riigipõhise soovitusel täitmisel, mis käsitles maksukuulekuse ja maksude kogumise edendamist. Maksuameti IT-süsteemiga ühendatud elektrooniliste kassaaparaatide kasutuselevõtmine edeneb üsna aeglaselt. Maksuamet võtab meetmeid maksumaksjate auditeerimiseks kasutatava riskihindamissüsteemi loomiseks.
- (10) Pärast mitu aastat finantssektori konsolideerimiseks tehtud jõupingutusi sattus finantsstabiilsus valitsuse ja parlamendi seadusandlike algatuste tõttu 2018. aastal taas surve alla. Valitsuse poolt 2018. aasta detsembri lõpus erakorralise määrusega kehtestatud maks pankade varadele, mille puhul ei toimunud mõju hindamist ega sidusrühmadega konsulteerimist, tekitas mitmeid tõsiseid kahtlusi seoses selle negatiivse mõjuga pankade usaldatavusnõuete täitmise olukorrale, rahapoliitika teostamisele ning lõppkokkuvõttes investeringutele ja majanduskasvule. Selle kehtestamise viis ja sätted on avaldanud märkimisväärsel negatiivset mõju vahetuskursile, valitsuse suutlikkusele finantsturgudel laenu saada ja lõppkokkuvõttes sellele, kuidas sidusrühmad hindavad operatsiooniriski. Kuigi

⁽¹⁰⁾ Nõukogu 14. juuni 2019. aasta otsus (EL) 2019/1002, millega tehakse kindlaks, et Rumeenia ei ole võtnud nõukogu 4. detsembri 2018. aasta soovitusel järgimiseks tõhusaid meetmeid (ELT L 163, 20.6.2019, lk 62).

⁽¹¹⁾ Nõukogu 14. juuni 2019. aasta soovitus, mis esitatakse eesmärgiga korrigeerida Rumeenias oluline kõrvalekalle keskpika perioodi eelarve-eesmärgi saavutamiseks nõutavast kohandamiskavast (ELT C 210, 21.6.2019, lk 1).

maksu mõningaid vastuolulisi aspekte muudeti 2019. aasta märtsis, võeti muudatused taas vastu valitsuse erakorralise määrusega ja ilma mõjuhinnanguta. Koguvara suhtes kohaldatava pangamaksu kõige problemaatilisemad aspektid kõrvaldati. Uuendatud maks võib siiski moonutada krediidistiimuleid, mille tulemuseks võib olla krediidi väär paigutamine majandusse. Tuleks hinnata nende muudatuste võimalikku mõju rahapoliitika ülekandumisele. Mitu parlamendi poolt 2018. aasta lõpus vastu võetud seadusandlikku algatust, mille konstitutsioonikohus kuulutas küll 2019. aasta märtsis põhiseadusevastaseks, on seadnud pangandussektori täiendava surve alla ja tugevdanud üldist arusaama ettearvamatusst õigusraamistikust. Varasemad kogemused näitavad, et seadusandja võib selliseid algatusi veel esitada.

- (11) Uus pensioniseadus, mille parlament võttis vastu 2018. aasta detsembris, ohustab tõenäoliselt riigi rahanduse jätkusuutlikkust. Pensionipunkt, st peamine pensionide indekseerimise parameeter, peaks suurenema 2019. aasta septembris 15 % ja 2020. aasta septembris 40 %. Pensioniseadusega muudetak mitmeid pensionihüvitise arvutamiseks kasutatavaid parameetreid. Eelkõige suureneb pensionipunkti väärtus, kuna olemasolevate pensionide indekseerimistegur ei läheneks enam hindadele, vaid jääks püsivalt põhinema töötasul ja hindadel. Lisaks lühendatakse pensioni arvutamise aluseks olevat sissemakseperioodi, mis toob uute pensionide puhul kaasa suuremad pensionikulud. Samas leevendab uute pensionide korrigeerimise indeksi (mida kasutatakse selleks, et osaliselt siduda esimene pension palgaga) kaotamine muudest parameetritest tingitud pensionikulutuste üldist suurenemist. Mõningaid pensionide piisavust mõjutavaid struktuurseid probleeme ei ole aga ikka veel käsitletud. Tegelik keskmine pensioniiga on liidu keskmise lähedal, kuid ei ole naistel ja meestel võrdne. Samuti on naiste puhul sissemakseperiood lühem, mis kokkuvõttes tekitab märkimisväärse soolise pensionilõhe.
- (12) Pensionisüsteemi reformi, mis rakendati 2008. aastal, on järk-järgult tagasi pööratud. Pärast seda, kui korduvalt lükati edasi teise samba pensionifondidesse tehtavate sissemaksete kavandatud suurendamine, mis oleks pidanud jõudma 2016. aastaks 6 %ni brutopalgast, vähendati sissemakseid alates 2018. aastast 3,75 %-le brutopalgast. Teise samba pensionifonde nõrgendasid veelgi meetmed, mille valitsus võttis vastu erakorralise määrusega 2018. aasta lõpus. Nähti ette, et sissemaksed nendes fondidesse muutuvad pärast viie aasta pikkust minimaalset sissemakseperioodi vabatahtlikeks. Teise samba pensionifondide valitsejatele kehtestatud miinimumkapitalinõudeid suurendati märkimisväärselt, mistõttu tekkis oht, et fondivalitsejad lahkuvad Rumeenia turult. Samuti vähendati märkimisväärselt brutomaksete haldustasusid, mis võib mõjutada fondivalitsejate finantstulemusi ja suurendada turult lahkumise tõenäosust. Sellel võib olla negatiivne mõju kohaliku kapitalituru arengule ja institutsiooniliste investorite arvule, samuti võib see jätta majanduse ilma väga vajalikust pikaajaliste investeeringute rahastamise allikast. Lisaks toob teise samba nõrgenemine või kadumine kaasa vähem mitmekesistatud pensionisissetuleku ja muudab pensionid avatumaks poliitilistele ja demograafilistele riskidele. 2019. aasta märtsis säilitas valitsus erakorralise määrusega fondivalitsejatele kehtivad uued miinimumkapitalinõuded, kuid lükkas kogu lisakapitali sissemaksmise tähtaja edasi kuni 2019. aasta detsembrini. 2019. aasta mais vähendas valitsus märkimisväärselt pensionifondide valitsejate miinimumkapitalinõudeid, mis osaliselt kompenseeris 2018. aasta detsembri otsuse kohast nõuete suurenemist. Muid 2018. aasta detsembri erakorralise määruse sätteid, mis ohustavad teise pensionisamba fondide elujõulisust, ei muudetud.
- (13) Haridus- ja koolitussüsteemi kvaliteedi ja kaasavusega seotud probleemid mõjutavad negatiivselt Rumeenia kaasava majanduskasvu potentsiaali. Kuigi 2019. aastal eelarve suurenes, on kulutused haridusele endiselt ühed liidu väikseimad, eelkõige haridustasemetes, mis on esmatähtsad haridussüsteemist varakult lahkumise (mis on jätkuvalt kõrgel tasemel) ärahoidmiseks, võrdsete võimaluste tagamiseks ja ebavõrdsuse vähendamiseks hilisemas elus. Osalemine kvaliteetses alushariduses ja lapsehoius jääb alla liidu keskmise, osaliselt võimaluste puudumise tõttu. See mõjutab naiste osalemist tööturul ja oskuste varast omandamist. Koolivõrgu ajakohastamine ja optimeerimine, et tulla toime demograafiliste suundumustega, on maha jäänud, pidades silmas, et 10 % koolidest on ülerahvastatud, samas kui 58 %-l koolidest on kasutamata suutlikkust. Põhi- ja digioskuste omandamise vallas on olulisi probleeme. Õpetajate suutlikkus kohaldada õppijakesket lähenemisviisi ei ole piisavalt arenenud. Maa- ja linna- piirkondade erinevused püsivad ning haavatavate elanikkonnarühmade, sealhulgas romade juurdepääs kvaliteetsele ja kaasavale haridusele on jätkuvalt piiratud.

- (14) Tööturg on üha suurema surve all, kuna töötuse määr (2018. aastal 4,2 %) on väga väike, samas kui tööjõud väheneb ja oskuste nappus püsib. Naiste, eelkõige noorte ja keskealiste naiste tööjõus osalemise määr on madal. See on tingitud peamiselt isiklikest ja perekondlikest kohustustest ning 0–3aastaste laste vähesest osalemisest ametlikus lapsehoiuis. Aktiivne tööturupoliitika aitab vähesel määral rahuldada tööturu vajadusi, kusjuures meetmed keskenduvad pigem rahalistele stiimulitele kui kohandatud ja terviklikule lähenemisviisile. Avaliku tööturuasutuse jaoks kavandatud reformi edasilükkamine on jätkuvalt oluline probleem, mis takistab ajakohastatud teenuste pakkumist tööandjatele ja töötutele. Ka oskuste täiendamine ja integreeritud teenuste osutamine on puudulik. Oskuste arendamine ei ole kooskõlas laienevate majandussektorite vajadustega, pidades silmas, et 81 %-l tööandjatest on raskusi vabade töökohtade täitmisel. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektor kasvab, samas kui teaduse, tehnoloogia, inseneriteaduste või matemaatika vallas kõrghariduse omandanud 20–29aastaste rumeenlaste arv aastatel 2014–2016 vähenes. Praegu ei hinnata vajadust oskuste järele üldiselt ega sektori tasandil ega toimu oskuste prognoosimist, mis takistab haridus- ja koolitussüsteemi kohandamist vastavalt tööturu vajadustele. Alanud on duaalse kutsehariduse ja -õppe rakendamine, et tulla toime oskuste nappusega. Õpilased ja vanemad peavad kutseharidust ja -õpet siiski ikka veel teisejärguliseks võimaluseks ning hiljuti kutsehariduse omandanud või kutseõppe läbinud inimeste suhteliselt madal tööhõive määr näitab, et kutsehariduse ja -õppe ebapiisav vastavus tööturu vajadustele on probleem. Kõrgharidus ei ole piisavalt kooskõlas tööturu vajadustega. Kuigi kolmanda taseme hariduse omandamine on kümnendi jooksul kahekordistunud, on see endiselt tagasihoidlik.
- (15) Hiljutistest edusammudest hoolimata on vaesus ja sissetulekute ebavõrdsus endiselt suur ning piirkondlikud erinevused süvenevad. Iga kolmas rumeenlane on ikka veel vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus. Eelkõige mõjutab see lapsi, romasid, puudega inimesi ja eakaid. Sotsiaalteenuste kvaliteet ja katvus on ebapiisav ning nende geograafiline jaotus on ebahütlane ega vasta kogukondade konkreetsetele vajadustele. Üksnes ligikaudu 20 %-l haldusterritoriaalsetest üksustest on litsentsitud sotsiaalteenused. Teenused on tavaliselt koondunud jõukamatesse piirkondadesse või linnapiirkondadesse, samas kui vajadus nende järele on märksa suurem vaesemates piirkondades ja maapiirkondades. Tööhõive-, haridus-, tervishoiu- ja sotsiaalteenuste piiratud integreerimine ei võimalda erinevate ebasoodsas olukorras olevate elanikkonnarühmade jätkusuutlikku kaasamist. Puudega inimesed saavad iseseisvaks eluks ja tööturule sisenemiseks vaid piiratud toetust. Roma kogukonna olukord on paranenud väga vähe. Halbades elutingimustes elavate inimeste osakaal on liidu suurim ja see pärsib sotsiaalset kaasamist. Eluasemepoliitikat detsentraliseeritakse ilma strateegilise raamistikuta ning vaestel kogukondadel puuduvad sageli rahalised vahendid. Sotsiaaltoetuse võrdlusindeksit, mida kasutatakse enamiku sotsiaaltoetuste alusena, ei ole alates 2008. aastast ajakohastatud ning see on miinimumpalga suhtes oluliselt nõrgenenud. Selle tagajärjel on madala ja väga madala tööhõivega inimeste vaesuse määr alates 2010. aastast poole võrra suurenenud. Lisaks on ebatüüpilise töölepinguga töötajate sotsiaalkindlustus ebapiisav. Iga kolmas ebatüüpilise töölepinguga töötaja on suure materiaalse puuduse ohus. Päeva- ja hooajajärgsetel ei ole ametlike sotsiaalkindlustusõigusi, mis hõlmavad töötust, emapuhkust, tööõnnetusi ja kutsehaigusi. 2016. aastal algatatud miinimumsissetuleku reformi rakendamine, mis suurendaks sotsiaalabi katvust ja piisavust, lükati edasi 2021. aastasse.
- (16) Sotsiaaldialogi puhul on iseloomulik kollektiivlepingute vähenenud katvus, eriti sektorite tasandil, mis on tingitud ka sektorite praegusest määratlusest. Ametiasutused on koostanud kavad majandussektorite määratluste läbivaatamiseks, kuid kokkuleppele ei ole veel jõutud. Väljaspool kollektiivlääbirääkimiste raamistikku on sotsiaalpartnerite õigeaegne ja sisuline kaasamine poliitikaküsimustesse ja reformidesse piiratud. Suurem osa sotsiaaldialogist peetakse ametlikult majandus- ja sotsiaalnõukogus ning sotsiaaldialogi komiteedes. Hoolimata kehtestatud dialoogi- ja konsultatsiooniraamistikust on nende institutsioonide stabiilsus ja roll viimase aasta jooksul nõrgenenud.
- (17) Pärast aastatepikkust mõõdukat palgakasvu on palgakasv Rumeenias praegu üks liidu kiiremaid. Selle põhjuseks on valitsuse poliitikameetmed, mis suurendavad avaliku sektori palkasid ja miinimumpalkasid, rekordiliselt madal töötuse määr ja struktuurne töøjõupuudus. Miinimumpalk kehtestatakse jätkuvalt mittesüsteemiliselt, ilma objektiivse mehhanismita. Aastate jooksul toimunud järjestikuste suurendamiste tõttu tekkis olukord, kus iga kolmas töötaja teenis 2017. aastal miinimumpalka. See on peaaegu neli korda rohkem kui 2011. aastal.
- (18) Tervishoiusüsteemil on palju probleeme. Vähenenud rahastamine, riiklike vahendite ebatõhus kasutamine ja reformide puudumine pärsib tervishoiusüsteemi tulemuslikkust. Jätkuva väljarände tõttu on tekkinud märkimisväärne arstide ja õdede puudus. Endiselt teevad muret tervishoiutaristu puudulikkus ja mitteametlike maksete suur osakaal. Maapiirkondades elavate inimeste ja haavatavate elanikkonnarühmade juurdepääs tervishoiuteenustele on piiratud. Vaatamata olukorra hiljutisele paranemisele, mõjutavad need tegurid omakorda negatiivselt inimeste tervist, mis on liidu keskmisest halvem. Kogukonnapõhise hoolduse parandamine on väga vajalik, kuid edasi lükkunud. Kogukonnapõhise hoolduse keskuste loomise katseprojekt on alanud viivitusega, mis mõjutab integreeritud hooldusteenuste kasutuselevõttu. Pikaajalise hoolduse sektor ei ole valmis kiiresti vananeva elanikkonnaga toime tulema. Väga

vähe on kodu- ja päevahooldusteenuseid ja need on peamiselt koondunud suurema sissetulekuga piirkondadesse. Pikaajalise hoolduse katvus ja avaliku sektori kulutused pikaajalisele hooldusele on ühed liidu väikseimad ning juurdepääs pikaajalisele hooldusele, rehabilitatsioonile ja palliatiivsele hooldusele on halb.

- (19) Taristu kvaliteet, sealhulgas transpordi-, energia-, jäätme- ja reoveesektoris, on endiselt puudulik ja piirab Rumeenia kasvuväljavaateid. Hoolimata märkimisväärtetest avaliku sektori investeeringutest pärast Rumeenia ühinemist liiduga, on riigi füüsiline taristu endiselt vähe arenenud. Maantee- ja raudteevõrkude üldine seisund ja usaldusväärsus on väga halb. Taristu ei suuda vastata kasvava majandusega kaasnevale liiklusnõudlusele. Teedevõrk on üks liidu vähimarenenumaid ja raudteesektori reform on maha jäänud. Maanteetranspordist tulenev kasvuhoonegaaside heide on viimase viie aasta jooksul oluliselt suurenenud. Lisaks on hooldusesse investeerimise puudulikkuse tõttu vähenenud rongide kiirus, mis mõjutab raudteekaubaveo tarneaega. Linnatranspordi iseloomustab krooniline alarahastamine, sektori halb korraldus ja kohalike teenusepakkujate vähenenud haldussuutlikkus. Lisaks on endiselt puudujääke energia-, jäätme-, vee- ja reoveetaristu ning energiaühenduste vallas. Jäätmeäritlussüsteemi iseloomustavad jätkuvalt väga väike olmejäätmete ringlussevõtt ja väga kõrge prügilatesse ladestamise määr. Jätkuvalt on probleeme energiatõhususe eesmärgi saavutamisel, eelkõige on endiselt suur kasutamata potentsiaal hoonete energiatõhususe parandamisel.
- (20) Rumeenia üldine innovatsioonisuutlikkus on jätkuvalt väike ja tema tulevast konkurentsivõimet ohustab suur tootlikkuse ja innovatsiooni lõhe välisomanduses olevate ja kodumaiste ettevõtete vahel. Rumeenia investeeringud teadus- ja arendustegevusse on liidu madalaimad (0,5 % SKPst) ning avaliku sektori kulutused teadus- ja arendustegevusele on veelgi vähenenud (0,32 %-lt SKPst 2011. aastal 0,21 %-le SKPst 2017. aastal), mis takistab suutlikkuse suurendamist. Selle tagajärjel on avaliku teadusbaasi kvaliteet endiselt väga madal ning teadusasutuste ja ettevõtjate koostöö on vähearenenud. Kuna teaduses, tehnoloogias, inseneriteadustes ja matemaatikas kolmanda taseme hariduse omandanute arv on samuti veelgi vähenenud, on oskuste nappus Rumeenia majanduse innovatsioonipotentsiaali seisukohast suur probleem. Digitaliseerimine on Rumeenia innovatsiooni ja konkurentsivõime parandamiseks esmatähtis ülesanne. Rumeenia tulemused digitaalrajanduse ja sotsiaalvaldkonna indeksi paljude komponentide puhul, sealhulgas digitaalsed avalikud teenused, kogu elanikkonna digitaaloskused ja ettevõtete digitaliseerimine, on kehvad.
- (21) Rumeenia on teinud piiratud edusamme seoses riigipõhise soovitusena avaliku sektori investeeringute projektide prioriteetide seadmist ja ettevalmistamist. Rahandusministeeriumi ülesanne on koostada selliste prioriteetsete avaliku sektori investeerimisprojektide loetelu, mille maht on üle 100 miljoni Rumeenia leu (21 miljonit eurot), ja jälgida nende rakendamist, kuid projekte haldavad valdkondlikud ministeeriumid. Prioriteetsete projektide loetelu hõlmab praegu 136 projekti, peamiselt transpordivaldkonnas. Enamikku neist prioriteetsetest projektidest võib kaasrahastada liidu vahenditest. Liidu vahendite kasutamist pidurdavad sellised tegurid nagu piiratud haldussuutlikkus suurte investeerimisprojektide ettevalmistamisel, prioriseerimisel ja rakendamisel. Kuigi hiljuti valmistati ette ja saadeti Euroopa Komisjonile heakskiitmiseks suured taristuprojektid, on endiselt puudu mõned olulised projektid (nt Sibiu-Pitești kiirtee, mis tagab ühenduse TEN-T Reini-Doonau ja Ida – Vahemere idaosa koridoridega) ning rakendamine üldiselt on endiselt maha jäänud. Seni on liidu vahendite kasutamist vedanud eelmise programmitöö perioodi raames koostatud projektid, samas kui praeguse perioodi uute projektide loetelu tuleb veel täielikult välja töötada.
- (22) Rumeenia oluliste poliitikaeesmärkide saavutamiseks on esmatähtsad tõhusad riigihanked, sealhulgas tõhusad avaliku sektori kulutused, avaliku halduse ajakohastamine ja innovatsiooni ning jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu edendamine. Rumeenia on teinud piiratud edusamme seoses riigipõhise soovitusena parandada riigihangete läbipaistvust. Riigihangete vähenenud tõhusus on jätkuvalt probleem, samas kui kaalul on teatavate meetmete (eelkõige eelkontrolli lihtsustamise) pöördumatus. Riiklikus riigihankestrateegias rõhutatakse riikliku riigihangete ameti tehtava ühtse eelkontrolli tähtsust. Korduvad seadusandlikud algatused võivad seada ohtu strateegia eesmärkide saavutamisele. Riigihankeid käsitlevate õigusaktide prognoositavus ja stabiilsus on endiselt oluline väljakutse ning riiklik riigihangete strateegia ei ole täielikult rakendatud.

- (23) Poliitika kujundamine on muutunud üha ettearvamatumaks, mis mõjutab ettevõtluskeskkonda. Hiljutine näide sellest on valitsuse erakorralise määruse kaudu ilma sidusrühmadega konsulteerimata ja mõju hindamata selliste kaugeleulatuvate meetmete vastuvõtmine, mis mõjutavad pangandussektori toimimist, teise pensionisamba fondide valitsejaid ning energia- ja telekommunikatsiooniettevõtteid. Regulaatiivse mõju hindamine on endiselt formaalsus, samal ajal kui selle kvaliteet ja tegelik kasutus on sektorite lõikes väga erinev. Õigusaktide mõju hindamise ja poliitika kujundamise kvaliteedikontroll on üsna piiratud. Puudub jätkusuutlik poliitika järelevalve mehhanism läbipaistva aruandlussüsteemi ja järeelhindamisega. Olulised seadusandlikud algatused tehakse sageli teatavaks alles enne nende vastuvõtmist. Sidusrühmade osalemine reformide kavandamises ja rakendamises on nõrk ja tõelist dialoogi esineb harva, ehkki asjakohased institutsionaalsed struktuurid selleks on olemas. Koormavad haldusmenetlused mõjutavad eelkõige väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid. Näiteks takistavad turu edasist arengut ettevõtete asutamisel ette nähtud koormavad haldusmenetlused ning teenuseosutajatele, sealhulgas reguleeritud kutsealadele kehtestatud regulaatiivsed nõuded. Ikka veel viibib asjakohaste avaliku halduse personalihaldust käsitlevate õigusaktide vastuvõtmine. Kohustuste ja vahendite suur killustatus mõjutab osutatavate avalike teenuste ühtset taset ja kättesaadavust, eriti kohalikul tasandil. Mitmesuguste avalike teenuste riiklikud ja piirkondlikud strateegiad ei ole hästi rakendatud integreeritud meetmetena piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Avalike teenuste rahastamine on riigis ebahütlane ega vasta sageli kohalikele vajadustele. Arvesse ei võeta selliseid tegureid nagu ühtne strateegiline lähenemisviis vastavalt teenuseliigile, olemasolevad puudujäägid ja vajadus töötada välja uusi teenuseid. Kohalike omavalitsuste tulud ei ole stabiilsed ega prognoositavad. On võetud vähe meetmeid, et parandada detsentraliseeritavate ülesannete ja rahaliste vahendite eraldamise kooskõla, et võimaldada kohalikel omavalitsustel osutada kvaliteetseid teenuseid. Kohaliku tasandi haldussuutlikkuse suurendamiseks on vaja täiendavaid meetmeid.
- (24) Riigi osalusega ettevõtetel on võtmeroll elutähtsa taristu sektorites, nagu energeetika ja raudteetransport. Tänu soodsale makromajanduslikule keskkonnale on nende majandus- ja finantstulemused hiljuti paranenud. Kuid finants- ja tegevustulemuste läbipaistvus ja avalikustamine ei ole paranenud ning äriühingu üldjuhtimise eeskirju kohaldatakse jätkuvalt üksnes vähesel määral. Konkreetseid näited hõlmavad korduvalt ajutiste juhataste ametisse nimetamist, mis ei ole seadusega kooskõlas, ja nõudeid rikkuvate äriühingute suhtes seadusjärgsete jõustamisvahendite kasutamata jätmist. Oht, et riigi osalusega ettevõtteid käsitlevaid õigusakte võidakse oluliselt leebemaks muuta, ei ole vähenenud. See tähendab 2015. ja 2016. aastal esitatud riigipõhiste soovitude põhjal tehtud edusammude tagasipööramist. Selle tulemusel on halvenenud olulised tingimused riigi vahendite tõhusa kasutamise edendamiseks ja võimalikuks on saanud moonutatud investeerimisotsuste tegemine. Mitme suure riigiettevõtte omandiõiguse üleminek uuele riiklikule arengu- ja investeerimisfondile nõuab rangete äriühingu üldjuhtimise eeskirjade põhjalikku rakendamist nii fondi kui ka selle portfelli kuuluvate äriühingute suhtes.
- (25) Eelmise aasta suundumused on seadnud kahtluse alla õigusriigi põhimõtte kehtimise Rumeenias ja süvendanud varasemat tõsist muret kohtusüsteemi reformimisel ja võitluse kõrgete ametnike korruptsiooni vastu Rumeenias saavutatud märkimisväärse edu pöördumata ja kestlikkuse pärast. Neid küsimusi jälgitakse koostöö- ja jälgimiskorra raames. Kolme õigusemõistmist käsitleva õigusakti muudatused on nüüd jõustunud ja sisaldavad mitmeid meetmeid, mis nõrgendavad kohtute sõltumatuse õiguslikke tagatisi. Need võivad kahjustada nii kohtunike ja prokuröride igapäevatöö tulemuslikkust kui ka üldsuse usaldust kohtusüsteemi vastu. Avaldatakse survet õigusasutustele ja konkreetsetele kohtunikele, muu hulgas on loodud eriprokuratuur väidetavalt kohtunike poolt toime pandud kuritegude menetlemiseks. Kriminaalseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku käimasolev muutmine avaldaks negatiivset mõju kriminaaluurimiste ja kohtumenetluste tulemuslikkusele ning vähendaks ka korruptsiooni kui õigusrikkumise ulatust. Lisaks teeb muret kõrgema kohtutasandi kohtunike ametist vabastamise ja ametisse määramise protsess. Hiljutised teated osutavad, et kohtusüsteemi reformiga seotud meetmed võidakse läbi vaadata.
- (26) Komisjon jätkab Rumeenia kohtureformi ja korruptsioonivastase võitluse seiret koostöö- ja jälgimiskorra raames. Seepärast Rumeeniale suunatud riigipõhised soovitusused neid valdkondi ei hõlma, kuid on olulised positiivse sotsiaalmajandusliku keskkonna arendamiseks riigis.

- (27) Liidu vahendite kavandamine ajavahemikuks 2021–2027 võib aidata kõrvaldada mõningad soovitud nimetatud puudused, eelkõige 2019. aasta riigiaruande D lisas käsitletud valdkondades. See võimaldaks Rumeenial kasutada neid vahendeid kindlaksmääratud sektorites parimal viisil, võttes arvesse piirkondlikke erinevusi. Selle investeeringu edu tagamiseks on oluline suurendada riigi haldussuutlikkust kõnealuste vahendite haldamisel.
- (28) Komisjon on Euroopa poolaasta (2019) raames Rumeenia majanduspoliitikat põhjalikult analüüsinud ja avaldanud selle tulemused 2019. aasta riigiaruandes. Ta on hinnanud ka 2019. aasta lähenemisprogrammi, 2019. aasta riiklikku reformikava ja varasematel aastatel Rumeeniale esitatud soovitude järelmeetmeid. Komisjon ei ole arvesse võtnud mitte üksnes nende asjakohasust Rumeenia eelarve- ja sotsiaalmajanduspoliitika jätkusuutlikkuse seisukohast, vaid ka vastavust liidu õigusnormidele ja suunistele, pidades silmas vajadust tugevdada liidu üldist majandusjuhtimist, andes riigi tulevastes otsustesse liidu tasandi panuse.
- (29) Võttes arvesse kõnealust hindamist, on nõukogu 2019. aasta lähenemisprogrammi läbi vaadanud ja tema arvamus⁽¹²⁾ kajastub eelkõige allpool esitatud soovitusel 1,
- (30) Võttes arvesse komisjoni põhjalikku analüüsi ja kõnealust hindamist, on nõukogu 2019. aasta riikliku reformikava ja 2019. aasta lähenemisprogrammi läbi vaadanud. Määruse (EL) nr 1176/2011 artikli 6 alusel antud nõukogu soovitusel kajastuvad allpool esitatud soovitusel 1, 2, 3 ja 5. Soovitusel 1 osutatud eelarvepoliitika meetmed aitavad muu hulgas tegeleda konkurentsivõime ja välispositsiooniga seotud tasakaalustamatusega,

SOOVITAB Rumeenial võtta 2019. ja 2020. aastal järgmisi meetmeid.

1. Tagada nõukogu 14. juuni 2019. aasta soovitusel täitmine, et korrigeerida märkimisväärne kõrvalekalle keskpika perioodi eelarve-eesmärgi saavutamiseks nõutavast kohandamiskavast. Tagada eelarveraamistiku täielik kohaldamine. Tugevdada maksukuulekust ja maksude kogumist.
2. Tagada finantsstabiilsus ja pangandussektori kindel seisund. Tagada riikliku pensionisüsteemi jätkusuutlikkus ja teise samba pensionifondide pikaajaline elujõulisus.
3. Parandada hariduse kvaliteeti ja kaasavust, eelkõige romade ja teiste ebasoodsas olukorras olevate elanikkonnarühmade puhul. Parandada oskusi, sealhulgas digioskusi, eelkõige parandades kutsehariduse ja -õppe ning kõrghariduse vastavust tööturu vajadustele. Suurendada sotsiaalteenuste ulatust ja kvaliteeti ning viia lõpule miinimumsissetuleku reform. Parandada sotsiaaldialoogi toimimist. Tagada, et miinimumpalk kujundatakse objektiivsete kriteeriumide alusel, mis on kooskõlas töökohtade loomise ja konkurentsivõimega. Parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust ja kulutõhusust, eelkõige suurendades ambulatoorse arstiabi osakaalu.
4. Keskenduda investeeringutega seotud majanduspoliitikas transpordile, eelkõige selle säästlikkusele, vähese CO₂-heitega energiale ja energiatõhususele, keskkonnataristule ning innovatsioonile, võttes arvesse piirkondlikke erinevusi. Parandada suurprojektide ettevalmistamist ja prioriseerimist ning kiirendada nende rakendamist. Parandada riigihangete tõhusust ning tagada riikliku riigihankestrateegia täielik ja jätkusuutlik rakendamine.
5. Tagada, et seadusandlikud algatused ei kahjusta õiguskindlust, parandades selleks otsuste tegemise kvaliteeti ja prognoositavust, sealhulgas asjakohase sidusrühmadega konsulteerimise, tulemuslike mõjuhinnangute ja lihtsustatud haldusmenetluste kaudu. Tugevdada riigi osalusega ettevõtete üldjuhtimist.

Brüssel, 9. juuli 2019

Nõukogu nimel

eesistuja

M. LINTILÄ

⁽¹²⁾ Vastavalt määruse (EÜ) nr 1466/97 artikli 9 lõikele 2.